

Растислав Дурман

КОЈИ ЈЕ БАВОЛУ ВРАГ?

**Бајке европских народа
о ђаволима**

**Илустровао
Добросав Боб Живковић**



мала лагуна

Copyright © Растислав Дурман, 2023

Copyright © 2023 за ово издање, ЛАГУНА



САДРЖАЈ



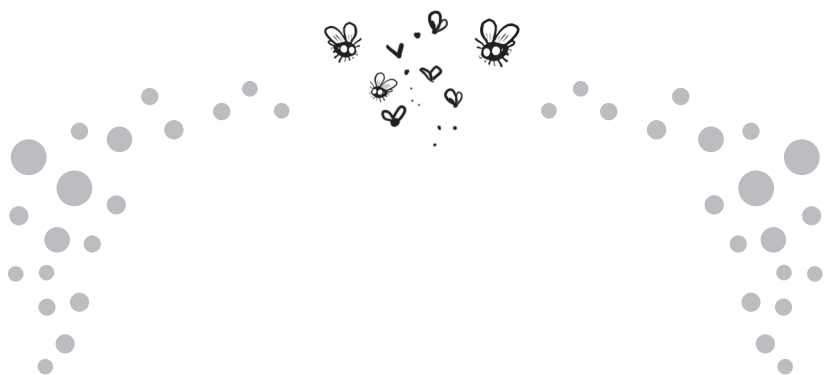
| | |
|---|-----|
| 1. Петр, ђаволов зет | 7 |
| 2. Том Тот Тим | 21 |
| 3. Ташта Дон Демонија | 29 |
| 4. Како је ђаво оженио три сестре. | 39 |
| 5. Фрула ђавољег краља | 47 |
| 6. Ваво на стази. | 59 |
| 7. Ваво и ковачев син | 65 |
| 8. Јанко Свињарев и златна невеста. | 73 |
| 9. Вавољи мост | 85 |
| 10. Ваво и краљ | 91 |
| 11. Звиждање са ђаволом. | 101 |
| 12. Били и ђаво. | 109 |
| 13. Украдена принцеза | 117 |
| 14. Ваво на путу за град Аргун | 127 |
| 15. Попин ранац | 131 |
| 16. Ваво у ораћу | 137 |

| | |
|---------------------------------------|------|
| 17. Жан из Бордоа | .141 |
| 18. Ћаво и дуг. | .151 |
| 19. Како је постала виолина | .159 |
| 20. Џак жаба длакавих | .165 |
| 21. Ћаво и син дога грома | .169 |
| 22. Сироти ћаво | .179 |
| 23. Колико је ћаво црн | .183 |
| 24. Ћаволов млински камен | .189 |



**ПЕТР,
ЪАВОЛОВ ЗЕТ**





ОВА НАМ БАЈКА ДОЛАЗИ
ИЗ ЧЕШКЕ И ГОВОРИ О ТОМЕ
КАКО ЗА НЕКОГА
ПАКАО МОЖЕ ДА БУДЕ РАЈ
АКО ЈЕ ПРЕТХОДНО
ИМАО ПОСЛА
СА ЛОШИМ
И БЕЗДУШНИМ ЉУДИМА.



Био једном један младић који се звао Петр. Био је син богатог сељака и никада му ништа није недостајало у животу, осим мајке без које је остао када је био мали. Његова маћеха угађала му је и била добра према њему, али само док јој је муж био жив. Када јој је муж умро и она наследила имање, прва ствар коју је урадила била је да избаци Петра из куће.

– Бежи – рекла му је – да те моје очи више не виде!

– Куда? – питао је Петр.

– Баш ме брига – рекла је маћеха. – Иди дођавола!

Онда му је залупила врата пред носом.

– Млад сам и јак – рекао је себи наглас. – Идем да тражим посао.

Прво је посетио велепоседника који је у близини имао огромно имање и стално тражио раднике за рад у пољу.

– Не долазиш у обзир – рекао је велепоседник када је једва подигао поглед са ручка да види Петра.

– Добро си обучен и није да сам приметио да имаш иједан жуљ на рукама.

– Ваљда је важно – рекао је Петр – колико сам вредан, а не како сам обучен.

– Аха, вредан – смејући се велепоседник – вредан када треба да се једе, да се карта и да се штипкају собарице. Знам ја твоју сорту.

Петр је заустио да каже нешто у своју одбрану, али му велепоседник није дао да дође до речи:

– Рекао сам ти да не долазиш у обзир и што се мене тиче, можеш да идеш дођавола.

После је Петр чуо да судија у суседној варошици тражи писара.

Врата му је отворила слушкиња.

– Господин судија играју карте са пријатељима. Идем да им кажем да сте дошли.

– Дођавола! – чуо је Петр убрзо судију како галами негде унутра. – Сто пута сам ти рекао да ме не узнемираваш када сам овако заузет! А тај момак нек иде дођавола!

Само се окренуо и отишао.

Касније је, уморан и обесхрабрен, сео под једно дрво поред пута и наглас размишљао:

– Ето, сви ме шаљу до ђавола. Е, само када бих знао пут, отишао бих до пакла и потражио га. Тај би свакако био љубазнији према мени од свих с којима сада имам посла.

Згодан господин у зеленом оделу који је пролазио туда и чуо шта Петр говори, поздравио га је и питао зашто је тако нерасположен.

– Како да будем расположен – одговорио је Петр – када ми нико ништа друго не каже, осим да идем до ђавола! И отишао бих, само да знам где могу да га нађем.

– А ти се не би уплашио ђавола? – питао је господин у зеленом.



– Не може бити гори од моје маћехе, велепоседника или судије...

Господин у зеленом се одједном променио и сада је пред Петром стајао ђаво.

– Ђавола си тражио, ђавола си нашао! – грмнуо је, али се Петр није уплашио, него радознано меркао рогове и копита свог саговорника.

Ђаво се онда насмејао.

– Е па, кад ме се не бојиш – рекао је – хајде да радиш за мене. Посао није тежак, стан и храна су пристојни, а после седам година ти следи добра награда.

Петр је климнуо главом, онда га је ђаво ухватио око струка и већ у следећем тренутку су се нашли у паклу.

– Твој посао ће да буду ова три казана – рекао је ђаво Петру. – У њима су душе оних неосетљивих на туђу муку*. Ево ти кожна кецеља да је опашеш, па води рачуна да се ватра никада не угаси. Под првим стално треба да тињају четири цепанице, под другим осам, под трећим дванаест.

Петру се чинило да није у паклу него у рају. Посао није био тежак, на казанима су били дебели поклопци, па се кукњава оних који су се унутра кували није чула. Храна је била добра и оброци издашна, а

* Имајући у виду своју маћеху, велепоседника из комшилука и судију из града, Петр је овај посао обављао без имало гриже савести, могло би се чак рећи да је помало уживао додајући нове цепанице на ватру.



ђаволчићи који су му били помоћници весели и увек спремни за игру и шалу, па је време брзо пролазило.

– Ко би рекао да је већ прошло седам година – рекао је ђаво. – Добро си радио, па је ред да добро и зарадиш. Ево теби ова чаробна кеса у којој ће бити злата без обзира на то колико трошиш, и нека ти је са срећом.

– Хвала – рекао је Петр.

– Бојим се само – наставио је ђаво – да ти у почетку неће бити лако. Смрдуцкаш на сумпор, а за ових седам година паклена прашина ти се увукла под кожу, па си црн као ја. Људи ће мислити да си ђаво.

– Опраћу се – рекао је Петр.

– Није то баш тако једноставно – насмејао се ђаво. – Иди сада у свет овакав какав јеси, бавићемо се прањем када дође време.

Петр се опростио са ђаволчићима, ставио чаробну кесу са дукатима у џеп, па га је ђаво ухватио око паса као седам година раније и у следећем тренутку су били под дрветом под којим су се први пут срели.

– Ако људи помисле да си ђаво, ти им кажи да ниси – рекао је ђаво, па се насмејао. – Реци им да ниси ђаво него ђаволов зет. А ако ти затреба, само ме позови.

И онда је нестао.

Петр је кренуо путем и ускоро стигао у оближње село.

Деца која су га прва видеала, уплашила су се и потрчала кући.

– Ћаво! – вриштала су. – Ћаво долази!

Њихови родитељи су брзо истрчали из кућа да виде о чему се ради и још брже се вратили назад, па затворили све прозоре и закључали врата *.

Петр је дошао пред крчму. И крчмар и крчмарка су покушали да побегну, али су се сударили, саплели и пали. Петр се насмејао и сео за сто.

– Крчмару, једну криглу молим!

Дрхтећи од страха, крчмар је сишао у подрум и наточио криглу. Онда је позвао сироче које је радило у штали.

– Јиричеку – рекао му је. – Ево ти ова кригла, па је однеси унутра. Човек је мало чудан, али ти немој да се плашиш, неће ти он ништа.

Јиричек је послушно узео криглу и кренуо у крчму. Кад је отворио врата, угледао је Петра, уплашио се, испустио криглу и побегао.

– Види ти њега! – љутио се крчмар на дечакка. – Оставити муштерију да



* Хонза Ханчар, за кога се причало по селу да му је душа више него грешна, решио је да зазида и оцак. Како је мистрија била напољу у шупи а он није имао три чисте да изађе у двориште, морао је да користи женину шпаклу за торте.

чека, па још разбити криглу! Одбићу ти ту криглу од плате, а ти одмах да си напунио другу и послужио госта!

Јиричек се плашио Петра, али још више се бојао крчмара – ако га он најури, нема где. Једва је нато-чио криглу, скупио онда сву храброст коју је могао да нађе у себи и закорачио у крчму.

– Тако, дечко – рекао је Петр прихватајући криглу – ништа се ти мене не бој. Нисам ја ћаво, ја сам само његов зет! А ко си ти?

Јиричек је онда испричао Петру о себи, ускоро се ослободио, па су њих двојица убрзо разговарали и шалили се као два другара која се ко зна откад познају. Петру је сирочета било жао, поготово кад је чуо колико мора да ради за крчмара и колико мало је за тај рад плаћен. Извадио је из џепа своју чаробну кесу.

– Мали, скидај капу! – рекао је дечаку.

Јиричек је скинуо капу, а Петр ју је напунио златницима. Дечак је био одушевљен, играо је од среће, а кад је кренуо у подрум по још једну криглу, показао је газди какав је поклон добио.

– И каже да није ћаво – додао је Јиричек – само мали ћаволов зет.

Кад је газда то чуо, није дозволио Јиричеку да послужи госта, него је сам узео криглу и ставио је на сто*.

– Каже ми мали – успео је да промрмља – каже да делите дукате, па ако вам је остао који...

* Страх је страх, а паре су паре.

Петр се на то само насмејао, попио криглу и отишао у собу да се одмори.

Негде пред поноћ, пробудио се и видео да му уз изглавље стоји ђаво, опет као господин у зеленом.

– Пожури у шупу – рекао је. – Крчмар се спрема да убије Јиричека и отме му новац.

Петр се стуштио до шупе, разбио је врата баш у тренутку кад је крчмар потегао нож.

– Ухватио сам те! – вриснуо је Петр. – Сад ћеш да видиш какве све казане имамо у паклу, и то изнутра!

Крчмар је пао и несвест. Кад је после неког времена дошао себи, био је други човек*. Преклињао је Петра за још једну шансу обећавајући да ће му од овог тренутка бити бољи од најбољег добрице на свету.

– Нека ти буде – рекао је Петр – онај тамо доле казан никуда неће да побегне.

И збиља, крчмару од тога дана надаље на памет није пала ниједна зла мисао, није више разблживао пиће водом и уредно је муштеријама враћао кусур до задњег халера. Јиричека је, будући да није имао деце, усвојио, учинио га својим јединим наследником** и уписао у школу.

* Сед, погрбљен и расејан, као да стално мисли на нешто друго и страшно.

** Уз немало противљење крчмареве жене, која је планирала да крчму наследи Пепа, син њене сестре Ружене. Пепа се неколико година касније запослио у Јиричековој крчми и од њега научио толико да је после могао да отвори своју крчму у Рожђаволицама и солидно се обогати.

Петр је решио да неко време остане да живи у крчми. Стан и храну је поштено плаћао и ускоро се надалеко чуо глас о њему и његовом злату. Ту је причу чуо и владар кнежевине, па по гласнику поручио Петру да хоће да се види са њим.

– Ако хоће да ме види, нека дође овамо – рекао је Петр гласнику.

Гласник се поклонио и отишао, а Петр упитао крчмара:

– Какав је тај ваш кнез? И шта хоће од мене?

– Вероватно да вам тражи паре на зајам – одговорио је крчмар. – Није он лош човек, али не уме с новцима. Има две ћерке из првог брака, а те су вам у трошењу неумерене, расипају злато и сребро из државне благајне као да је песак. Кнежевина само што није пала на просјачки штап и људи само што се нису дигли на оружје, нека ђаво носи те две каћиперке!

– Ја сам само ђаволов зет – насмејао се Петр.

– Има кнез и трећу ћерку, њу из другог брака – наставио је крчмар. – Зове се Ангелина, али ми је зовемо кнегињица Линка, лепа и добра као анђео. Нема тога у овој кнежевини ко за њу не би и у ватру и у воду.

Није прошло дуго, на коњу је у село стигао кнез без пратње. Кад је ушао у крчму и видео како Петр изгледа – онако црн, био је ужаснут. Новац му је, међутим, био толико потребан да се правио да ништа не примећује и сео је за Петров сто.

– Нећу ти позајмити – рекао му је Петр. – Даћу ти, али под условом да ми даш једну од твојих кћери за жену.

– Коју? – питао је кнез.

– Коју ми даш – одговорио је Петр.

Кнежеве ћерке биле су радознале и хтеле да знају како Петр изгледа.

– Да није тако црн, не би био ружан – рекао је кнез.

– С друге стране, ако до сутра не будем имао новац, кнежевина је пропала. Ако желите да ми помогнете да се сачува мир у земљи, једна од вас ће морати да га узме за мужа јер ја други начин да измирим дугове немам.

Две старије сестре су се на то насмејале.

– Драги оче, на нас две не рачунајте! – рекла је једна. – Ми смо кнегиње и нећемо се удавати ни за кога ко није најмање кнез, па чак ни да спасемо земљу од пропасти. Радије у паклу, него у неприличном браку.

– Па шта ћу сад? – очајно се запитао кнез.

– Оче – рекла је кнегињица Линка – ако мир у земљи и твој мир зависи од тог брака, ја ћу се удати.

– Драго моје дете – обрадовао се кнез, а онда више није могао да каже ништа колико је био узбуђен и само је загрлио кнегињицу Линку.

– Ђавоља снајка – кикотале су се старије сестре.

Кад се Петр сутрадан појавио у двору, старије сестре су честитале себи што су одбиле да се удају, а Линка је пала у несвест.

– Не бој се, кнегињице – нежно ју је ухватио за руку Петр кад је дошла себи. – Знам како изгледам, али ако се удаш за мене, обећавам ти да ћу бити пажљив и нежан, и да ћу те волети целог живота.

Линка је била очарана лепотом Петровог гласа, али сваки пут кад га је погледала, била јој је потребна сва снага да се поново не онесвести.

Петр је видео колико је његовој вереници тешко у његовом друштву. Поздравио се и отишао до дрвета где је први пут срео господина у зеленом.

– Ћаволе! – викнуо је. – Дођи, потребан си ми!

– Кажи, зете – ѓаво се појавио готово истог тренутка – шта те мучи?

– Хоћу да поново изгледам као ја – рекао је Петр. – Шта ми вреди да се оженим кнегињицом кад она падне у несвест сваки пут кад ме угледа или намирише ватру пакла?

– Значи, дошло је време да те окупамо – насмејао се ѓаво, ухватио Петра око паса и за трен ока нашли су се поред дубоког језера у тамној шуми. – Хајде, мали, ускачи!

Кад је изашао из воде, Петр је поновио био онај стари, на њему више није било паклене прашине ни мириса. Рекао је ѓаволу:



– Хвала ти за ово више него за чаробну кесу и посао који си ми дао кад нико други није хтео ни да ме погледа. Сада ће моја Линка моћи да буде са мном, а да не падне у несвест.

Онда су отишли у град у коме је био кнежев двор да купе одговарајућу одећу за Петра, а ђаво је навалио и да се купе лепе кочије, изнајме лакеји и уопште, да се упараде на начин који ће младожењу представити како се ваља кад се иде у сватове.

За то време, кнегињица Линка је плакала у својој соби. Две старије сестре правиле су јој друштво, али нису чиниле ништа да јој буде лакше. Напротив, бездушно су се шалиле на Петров рачун и трудиле да смисле досетке са што оштријим жаокама.

Кад је Петр ушао у собу кнегињице Линке, она је била окренута леђима. Узео ју је нежно за руку и рекао:

– Погледај ме, Линка.

У почетку се Линка бојала да се окрене плашећи се да не падне опет у несвест. Кад је скупила снагу и



окренула се према Петру, цикнула је од среће јер јој се учинило да је он најлепши младић на свету и заљу-била се на први поглед.

Две старије сестре стајале су запрепашћене, неме и укочене од зависти. Онда су осетиле како им неко дише за врат. Погледале су и виделе ђавола, али не као господина у зеленом, него у облику који је подразумевао рогове, копита, пламени дах и остало што ђавољем лику припада.

– Драге моје невесте, виђене сте за пакао – рекао је сестрама слатким гласом. – Ја сам кнез таме тако да, кад постанете моје, бићете и даље књегиње и нећете се удати испод свог нивоа.

Онда се обратио Петру.

– Бићеш ми пашеног – смејао се – женимо се сестрама!

Онда је ухватио око паса једном руком једну сестру, другом другу и онда их више није било у соби.

Књегињица Линка, помало уплашена, питала је свог мужа:

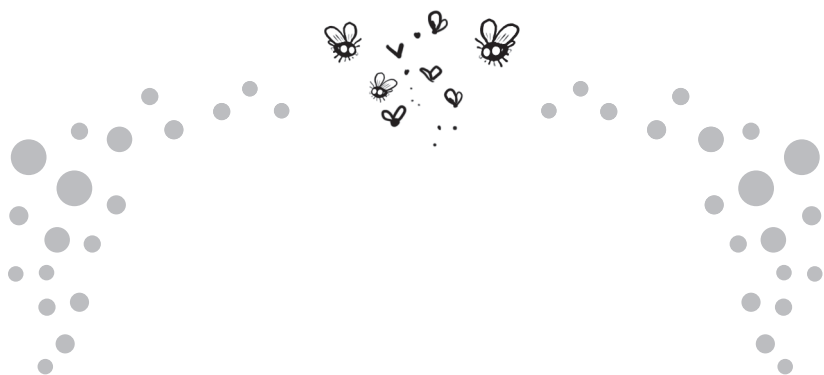
– Петр, да ли мислиш да ћеш често виђати овог твог пашенога?

– Зависи од тога колико ћеш ми бити добра жена – нашалио се Петр; осетио је да га Линка воли и да ће га волети па макар свакога дана морала да буде домаћица ђавољем рођаку.



ТОМ ТОТ ТИМ





ИМА ВИШЕ БАЈКИ У КОЈИМА
НЕКО ТРЕБА
ДА ПОГОДИ
КАКО СЕ ЋАВО ЗОВЕ
ПА ДА СЕ ИЗВУЧЕ
ИЗ ЊЕГОВИХ КАНЏИ.
ОВА ЈЕ ИЗ ЕНГЛЕСКЕ.



Била једном једна жена која је испекла пет тепси-
ја пите и рекла ћерки:

– Дете, хајде стави ове пите у оставу на поли-
цу да мало омекну.

– Добро – рекла је девојка, узела пите и однела их
у оставу.

После неког времена отишла је да провери да ли
су пите омекшале, узела да проба, пробала, пробала
и није престајала док није све појела.

– Јесу ли пите омекшале? – питала ју је мајка касније.

– Јесу, мамо – одговорила је девојка.

– Добро, донеси их, па да вечерамо.

– Не могу, мамо.

– А што?

– Ја све појела!

– Све?

– Све!

Мајка се само насмејала, а сутрадан ујутру није
могла да се отараси смешне песмице која јој је била
у глави:

*– Моја ћерка, смешан свети,
појела је пите и еј!*

И није могла да престане да је пева цео дан. Седе-
ла је тако поред отвореног прозора и прела, и није
могла да престане да пева:

*– Моја ћерка, смешан свети,
појела је пите и еј!*

Краљ, који је управо пролазио поред прозора, упита:

– А шта то певаш, добра жено?

Жену је било срамота да призна како има прождрљиву ћерку, па на брзину смисли:

*– Моја ћерка, вредан свей,
исїрела је клуїка ѿей!*

– Види, види – рекао је краљ, – ја баш такву девојку тражим да ми буде супруга*! Добра жено, ја ћу да се оженим твојом ћерком! Једанаест месеци у години она ће моћи да ради и да има шта хоће и како хоће, али онај један преостали месец има да буде другачији. У том дванаестом месецу она ће морати да испреде на дан не једно клупко вуне, него пет, и то оволиких. Ако не буде могла, мораћу да је се решим, што се ваљда неће десити.

– Добро – рекла је жена пошто кад краљ нешто каже, онда то тако мора да буде. А што се тиче предења, надала се да ће њена ћерка некако успети то да изврда кад дође дванаести месец, а можда ће краљ и да заборави.

Прошла је и свадба. Девојка – сада краљица – уживала је једанаест месеци у свему што је живот на двору могао да јој понуди – бирања јела, одлазак у куповину кад год јој се ћефне, занимљиво друштво.

* Добра вила је на краљевом крштењу попила мало више купиновог вина, па, иако су поклони били у реду, пророчанства и благослови били су у најмању руку чудни.

Онда је дошао дванаести месец.

Краљ је одвео краљицу у собу у којој није било ничег осим столице, преслице, вретена и гомила вуне.

– Ево, душо – рекао је жени – чека те посао. Мораш да испредеш сву ову вуну до мрака, или ћу морати да те се решим.

Краљ се поздравио и отишао, а краљица села на столицу и почела да плаче. Није да није учила да преде, али никад није научила. За цео дан тешко да би савладала пола клупка, а камоли сву ту вуну.

Онда је неко закуцао на врата. Краљица је отворила и видела мало црно створење са дугим репом.

– А што ти плачеш? – питало је створење.

– А шта се то тебе тиче? – питала је краљица. – Ионако не можеш да ми помогнеш.

– Никад се не зна – рекло је црно створење. – Неће ти наудити ако ми кажеш.

И онда му је она испричала све: и како је то почело са пет пита које је појела, и како сад не зна шта да ради јер није вична вретену и преслици, и како се боји да ће је се краљ решити, а таман су се заволели.

– Знаш како ћемо?
– питао је репати, па одмах одговорио: – Ја ћу свако јутро да покупим вуну, а свако вече ћу да ти донесем пређу.



– А шта тражиш за то? – питала је краљица.

– Свако вече од сутра надаље имаш три покушаја да погодиш како се зovem – предложио је црни створ.

– Ако погодиш, ником ништа, и ја ћу ти цео месец помагати са вуном. Ако не погодиш ни за тридесет дана, моја си.

– Важи – рекла је краљица убеђена да јој је на располагању више дана него што постоји имена, па још пута три.

– Онда имамо договор – рекло је мало створење, узело вуну и отишло.

Пређу је донео исто вече, таман пре него што је краљ дошао да види шта је краљица урадила.

– Одлично – рекао је. – Баш ми је драго што данас не морам да те се решим, а сутра ћемо видети.

Сутрадан ујутру је репати узео вуну, увече донео пређу.

– И? – питао ју је. – Како се ја зovem?

– Да није Бил?

– Није.

– Можда Нед?

– Није, није.

– Онда је Марк!

– Није, није, није – вртело је мало црно створење репом. – Видимо се сутра!

Сутрадан је поново пређа била испоручена на време и поново је краљица покушавала да погоди како се мало црно створење зове.

– Самуел?

– Није!

- Ник?
- Није, није!
- Мет?
- Није, није, није!

Месец дана је брзо прошло. Краљица више није могла да се сети ниједног имена, па је морала да погледа у календар*.

- Демијан?
- Није!
- Данијел?
- Није, није!
- Езра?
- Није, није, није!

Ни претпоследње вечери у месецу краљица није погодила како се репати зове, јер није био ни Оливер, ни Ричард, ни Конор.

– Остала су ти још само три покушаја, жено – рекао је репати. – Ако ни сутра не погодиш како се зovem, моја си и водим те са собом.

Краљица је била очајна, али се трудила да краљ то не примети. А можда не би ни приметио јер се цело вече смејући себи у браду.

– Шта је толико смешно? – питала је краљица.

– Замисли, драга – причао је краљ. – Данас сам био у лову и наиђем на неку рупу из које се чуо глас. Завирим унутра, а тамо мало црно створење са огромним репом игра и пева:

* У оно време није било телефонских именика.